

performatief geluid

De excessieve geluidseffecten in *To You, The Birdie!* en het overdadig morsen met geluid in *La Didone* tonen hoe geluid verankerd zit in de performatieve taal van The Wooster Group. In het spel met verdubbelingen en splitsingen tussen beeld en geluid demonstreren ze iets in onze waarneming, dat inherent is aan onze moderne gemediatiseerde luistercultuur. Ze spelen in die optiek ook met de verschillen tussen film en theater in de manier waarop ze de zintuigen stimuleren en de toeschouwer dwingen tot reactie. Akoesmatig geluid beweegt zich ook op die breuklijn. Het akoesmatische geluid is bij uitstek performatief: ze doet ons kijken met onze oren, en luisteren met onze ogen. De akoestische blik wordt in deze voorstellingen dan ook zwaar gemediatiseerd en ze commentarieert onze moderne omgang met die media in onze perceptie, reflexen en ervaringen.

De ultieme 'performatieve' kracht is wanneer het geluid niet enkel onze perceptie stuurt vanuit een soort zelfbewustzijn voor onze waarneming en ons zo dwingt te reageren met een luisterperspectief, maar vooral wanneer het daarenboven onze cognitieve en fysieke grenzen probeert te verleggen. Chions oor-icoon beantwoordt bijvoorbeeld eerder aan een discursieve tendens om alles wat we horen te assimileren tot iets wat we kunnen begrijpen, iets dat dus tot onze luistergewoontes, ons luister-'discours' behoort. We filteren namelijk een groot deel uit in functie van betekenisvolle categorieën, pre-existerend aan onze ervaring. Als we consequent op dit principe doordenken, moet performatief geluid daaraan proberen te ontsnappen en onze 'luie' aandacht in een staat van paraatheid houden.

Een geluid isoleren en aanduiden omdat het deze performatieve uitwerking heeft, is echter moeilijk. Performatief geluid *is* niet, het gebeurt. Het gebeurt in onze zintuigen en je ontkomt er niet aan. Het stimuleert discursief luisteren tot nieuwe betekenissen. Sterker nog, het beroert ons lichamelijk. Wellicht is belichaamd luisteren het discursieve oor niet enkel een milliseconde voor, het brengt de luisteraar ook in aanraking met het andere, het ongekende, de blinde vlek in het luisteren. Wanneer het geluid dat bereikt door haar excès tot op het irritante toe in *La Didone* of *To You, The Birdie!*, ontsnapt het geluid aan het *cogito*, onze grip van het bekende. Het belichaamd luisteren spreekt dan de taal van het onbewuste, het ongekende naast onze discursieve luisterattitudes.

Wat de performativiteit van geluid in theater ook doet, luisteren schiet altijd tekort. Het is altijd semiotisch onvolledig en vraagt om aanvulling van de andere zintuigen, van herinneringen, van verbeeldingen, van voorafgaande ervaringen, die voortdurend in elkaar over lekken. En ondanks het feit dat geluid in theater de menselijke hunker naar betekenis voedt, is er altijd het moment van het *niet weten*, van een betekenis die zich nog niet gevormd heeft, van de stilte – of een schrille tinnustoon – na het *tam-tammen* op het trommelvlies.

literatuur

- Adorno, Theodor, *Little Heresy. Essays on Music*, geselecteerd, ingeleid, commentarieerd, en geannoteerd door Richard Leppert. Nieuwe vertaling door Susan H. Gillespie, University of California Press, Berkeley & Los Angeles, Londen, [1965] 2002, pp. 318-324.
- Barthes, Roland & Roland Havas, 'Listening', in *The Responsibility of Forms: Critical Essays on Music, Art, and Representation*, vertaald uit het Frans door Richard Howard, University of California Press, Berkeley & Los Angeles, [1976] 1991, pp. 245-260.
- Bull, Michael & Black, Les (red.), *The Auditory Culture Reader*, Berg, Oxford, New York, 2003 (= Sensory Formations Series, red. David Howes).
- Chion, Michel, *Audio-Vision: Sound on Screen*, vert. door Walter Murch & Claudia Gorbman, Columbia University Press, New York, 1994.
- Forrester, Michael, 'Auditory Perception and Sound as Event: Theorising Sound Imagery in Psychology', in *sound journal* (05.02.04), online magazine, beschikbaar op het internet: <http://www.kent.ac.uk/sdfva/sound-journal/forrester001.html>.
- Hollier, Denis, 'The death of paper, part two: Artaud's sound system', in Edward Sheer (red.), *Antonin Artaud: A critical reader*, Routledge, Londen & New York, 2004, p. 159-168.
- Lehmann, Hans-Thies, *Postdramatic Theatre*, vert. en inl. door Karen Jürs-Munby, Routledge, Londen & New York, 2006.
- Maconie, Robin, *The Concept of Music*, Clarendon Press, Oxford & New York, 1990.
- Metz, Christian, 'Aural Objects', vert. Georgia Gurrieri, in *Cinema/Sound nr.60*, Yale French Studies, Yale University Press, New Haven, 1980, pp. 24-32.
- Sartre, Jean-Paul, *Being and Nothingness*, vert. Hazel E. Barnes, Washington Square Press, New York, 1956.
- Schaeffer, Pierre, *Traité des objets musicaux: Essai interdisciplinaires*, Éditions du Seuil, Parijs, 1966.
- Schafer, R. Murray, *The Tuning of the World*, McClelland & Stewart, Toronto, 1977.
- Sterne, Jonathan, 'Urban Media and the Politics of Sound Space', in *Open 9 Sound. Sound in Art and Culture*, NAI Publishers SKOR, Amsterdam, 2005, pp. 6-14. Beschikbaar op het internet: <http://www.skor.nl/article-2853-en.html>.
- Truax, Barry, *Acoustic Communication*, Ablex Publishing Corporation, Norwood/New Jersey, 1984.
- Verstraete, Pieter, 'De microfoon als interface' in *Theater & Technologie*, Henk Havens, Chiel Kattenbelt, Eric de Ruijter & Kees Vuyk (red.), Toneelacademie Maastricht/Theater Instituut Nederland, Amsterdam, 2006, pp. 214-225.

onze 'luie' aandacht in een staat van paraatheid houden